

Edward Szafrowski

Przepisy kanoniczne dotyczące przechowywania Eucharystii

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 31/1-2, 31-41

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. EDWARD SZTAFROWSKI

PRZEPISY KANONICZNE DOTYCZĄCE PRZECHOWYWANIA EUCHARYSTII*

Wstęp

Jak w wielu innych dziedzinach życia kościelnego również i w tej wytwarzała się najpierw określona praktyka, którą dopiero później sankcjonowały lub modyfikowały przepisy wydawane przez kompetentną władzę kościelną. Trzeba jednak zauważyć, że zwłaszcza w prawodawstwie powszechnym spotykamy stosunkowo niewiele przepisów dotyczących przechowywania Najświętszego Sakramentu.

Ponadto sprawa ta jest regulowana nie tylko przepisami kanonicznymi, lecz — może nawet przede wszystkim — przepisami liturgicznymi. Te pierwsze regulują tylko niektóre aspekty dotyczące tego zagadnienia, które ma wiele szczegółów wymagających dokładniejszego sprecyzowania. Stanowią one właśnie treść norm liturgicznych.

W niniejszym opracowaniu chodzi o przedstawienie głównie obecnie obowiązujących norm kanonicznych w tej materii. Dla całości jednak zostaną ukazane również, w schematycznym skrócie, wcześniejsze normy. Chociaż chodzi tutaj o przepisy kanoniczne, to jednak w niektórych wypadkach trzeba będzie uwzględnić także przepisy liturgiczne oraz podać naświetlenie teologiczne, które jest konieczne dla zrozumienia obecnie obowiązujących norm.

1. Aspekt historyczny

Przechowywanie Eucharystii niemal od samego początku związało się z jej sprawowaniem; można zatem powiedzieć, że w pewnym sensie sięga kart Pisma świętego, gdzie spotykamy się z odprawianiem Ofiary Ciała i Krwi Chrystusa. Również najstarsze dokumenty kościelnej tradycji mówią o sprawowaniu i spożywaniu Eucharystii. Wyrażną wzmiankę spotykamy w *Didache*, gdzie

* Referat wygłoszony na Ogólnopolskim Sympozjum Kanonistów, zorganizowanym w dniu 23 lutego 1987 r. przez Wydział Prawa Kanonicznego ATK — w ramach przygotowań do Krajowego Kongresu Eucharystycznego.

zostało zaakcentowane zwłaszcza przygotowanie do jej przyjęcia i dziękczynienie¹. Z liturgii katechumenatu dowiadujemy się, że zaraz po przyjęciu chrztu w Wigilię paschalną katechumeni uczestniczyli w uczcie eucharystycznej².

Święty Justyn Męczennik³, w swojej apologii mówi wyraźnie nie tylko o udzielaniu Eucharystii tym, którzy byli obecni podczas jej sprawowania, lecz także o zanoszeniu nieobecnym do domów⁴. Zrozumiała jest rzeczą, że łączyło się to z przechowywaniem Najśw. Sakramentu. Sam jednak Justyn nie uwzględnia tej sprawy w swoich dziełach. Podobnie Sobór Nicejski I (325 r.) nakazuje zachować — jak sam stwierdza — stare prawo udzielania wiatyku umierającym⁵. Sobór Trydencki — nawiązując do tego zarządzenia — powie, że już sobór nicejski znał zwyczaj przechowywania Eucharystii. Tak na pewno było, niemniej jednak wspomniany Sobór nie zamieścił norm regulujących bezpośrednio sprawę przechowywania Najświętszego Sakramentu.

W późniejszym okresie przepisy prawa partykularnego już bezpośrednio polecały przechowywać Eucharystię, aby zawsze była możliwość udzielenia jej umierającym w formie Wiatyku⁶. Pierwsze natomiast wyraźne zarządzenie prawa powszechnego w tej materii spotykamy dopiero w postanowieniach Soboru Laterańskiego IV (1215 r.). Jest tutaj mowa o przechowywaniu Eucharystii, oleju krzyżma oraz innych sakramentów⁷. Sobór zarządza, że we wszystkich kościołach należy przechowywać olej krzyżma i Eucharystię w miejscu zamkniętym i pilnie strzeżonym⁸.

Wspomniany już wyżej Sobór Trydencki, nie tylko poleca przechowywać Najświętszą Eucharystię⁹, ale wskazuje również na racje, które to postulują. Przypomina mianowicie, że Pan Jezus po to ustanowił sakrament Eucharystii, aby mógł pozostawać wśród nas zarówno ze swoim bóstwem, jak i człowieczeństwem. Następnie stwierdza, że wierni otrzymują w ten sposób możliwość uczczenia Chrystusa nie tylko podczas ofiary Mszy świętej, lecz

¹ Por. M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. I, Warszawa 1969, z. 1, s. 19.

² Por. tamże, s. 113.

³ Filozof, znakomity apologeta, który poniósł śmierć męczeńską ok. 165 r.

⁴ Por. M. Michalski, dz. cyt., t. I, z. 1, n. 151.

⁵ Can. XIII (*Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, wyd. Herder 1962 r., s. 11).

⁶ Por. c. 92, D 2, de cons.

⁷ C. 1, X, III, 44: *De custodia Eucharistiae, chrismatis et aliorum Sacramentorum*.

⁸ Statuimus, ut in cunctis ecclesiis chrisma et eucharistia sub fidelis custodia adhibitis clavibus conserventur...

⁹ Sess. XIII, cap. VI et VII.

zawsze, przez co mogą odpowiedzieć na okazaną im miłość; wreszcie chorzy mogą przyjąć Komunię świętą¹⁰.

Kodeks z 1917 roku określił, w których kościołach należy lub można przechowywać Eucharystię oraz zamieścić szereg przepisów regulujących sposób przechowywania (kan. 1265—1272).

2. Odnowione przepisy kanoniczne

Mówiąc o odnowionych przepisach kanonicznych, regulujących obecnie sprawę przechowywania Eucharystii, trzeba mieć na uwadze nie tylko dyspozycje zawarte w Kodeksie Jana Pawła II, ale także inne normy posoborowe, w tym także liturgiczne, które jakby uzupełniają przepisy kodeksowe. Owszem, należy ponadto uwzględnić aspekt teologiczny zagadnienia, ponieważ stanowi on niejako źródło soborowej odnowy.

A. Kontekst teologiczno-liturgiczny

Zgodnie z tym, co powyżej powiedziano obecnie obowiązujące przepisy kanoniczne posiadają określoną podbudowę teologiczną i muszą być ujmowane w kontekście odnowionych przepisów liturgicznych, które nadają jakby praktyczny wyraz pogłębionej przez ostatni Sobór doktrynie Kościoła dotyczącej Eucharystii. Wskutek tego otrzymaliśmy w nowym Kodeksie inny niż w poprzednim układ materiału, co nie jest bynajmniej rzeczą przypadkową. Przypomnijmy zatem, że pierwszy Kodeks mówił na temat Eucharystii w dwóch miejscach. Najpierw w związku z sakramentami (kan. 801—869), następnie w ramach zagadnienia dotyczącego kultu Bożego (1265—1275).

W pierwszym wypadku materiał prawny został zawarty w III tytule księgi trzeciej Kodeksu, który zatytułowano: *de Sanctissima Eucharistia*. Tytuł ten podzielono na rozdziały: *De sacrosanctae Missae sacrificio* oraz *De sanctissimo Eucharistiae sacramento*. W drugim rozdziale była mowa o Komunii świętej. Druga część materiału prawnego została umieszczona w tytule piętnastym tejże księgi trzeciej, w związku z kultem Bożym. Połączono tutaj dwie sprawy: przechowywanie i kult Najświętszej Eucharystii.

W ten sposób Kodeks z 1917 roku oddzielił od siebie sprawy, które ściśle się ze sobą łączą. Trzeba jednak powiedzieć, że było to w pewnym sensie wyrazem ówczesnej doktryny teologicznej na temat Eucharystii. Kodeks Jana Pawła II, opierając się na

¹⁰ Por. P. Gasparri, *Tractatus canonicus de Sanctissima Eucharistia*, vol. II, Parisiis-Lugduni 1897, s. 246 i n. Szerzej na temat historycznego aspektu por. L. Koester, *De custodia Sanctissimae Eucharistiae*, Romae 1940.

naucze Vaticanum II, która znalazła swoje praktyczne naświetlenie w licznych dokumentach posoborowych, zwłaszcza liturgicznych, wszystkie aspekty prawne dotyczące Eucharystii umieszcza w jednym miejscu, mianowicie przy omawianiu sakramentów. Jest charakterystyczne, że zgromadzony tutaj materiał prawny otrzymał ten sam tytuł, jaki miał w poprzednim Kodeksie, w związku z sakramentami: *De sanctissima Eucharistia*. W ramach tego tytułu zostały uregulowane przepisami kanonicznymi następujące zagadnienia: *Sprawowanie Eucharystii* (r. I), *Przechowywanie i kult Najświętszej Eucharystii* (r. II) i *Ofiary mszalne* (r. III).

Eucharystia została więc ukazana jako organiczna całość, w której można rozróżnić pewne aspekty, jednak nie wolno ich od siebie oddzielać. Nowe ujęcie Tajemnicy Eucharystycznej ukazuje również jej źródło i punkt centralny, ku któremu są ukierunkowane wspomniane poprzednio aspekty. W związku z tym godzi się przytoczyć tutaj stwierdzenia zawarte w dokumentach liturgicznych stanowiące niejako praktyczny wykład doktryny soborowej:

1° Sprawowanie Eucharystii stanowi centrum całego życia chrześcijańskiego, zarówno w odniesieniu do Kościoła powszechnego, jak i w odniesieniu do lokalnych zgromadzeń tego Kościoła¹¹.

2° Stanowi ono również źródło i cel przechowywania Eucharystii oraz kultu eucharystycznego poza Mszą świętą. Albowiem Chrystus Pan, który w samej Ofierze Mszy świętej ofiarowuje się, gdy staje się obecny sakramentalnie jako duchowy pokarm wiernych pod postaciami chleba i wina — także po złożeniu ofiary jest naprawdę Emmanuelem, czyli Bogiem z nami, kiedy Eucharystię przechowuje się w kościołach lub kaplicach. Dniem bowiem i nocą jest pośród nas, mieszka w nas pełen łaski i prawdy¹².

Liturgiczne prawo posoborowe określiło dokładnie cel przechowywania Eucharystii. Wskazane będzie przytoczyć przynajmniej ważniejsze wypowiedzi: „Zasadniczym i pierwotnym celem przechowywania Eucharystii jest udzielanie Wiatyku. Drugorzędnymi zaś celami są: rozdawanie Komunii świętej i adoracja naszego Pana Jezusa Chrystusa obecnego w Sakramencie. Zachowywanie świętych postaci dla chorych wytworzyło chwałebny zwyczaj adorowania tego niebiańskiego posiłku przechowywanego w świątyniach”¹³.

¹¹ *Uwagi Ogólne dotyczące Komunii świętej oraz kultu eucharystycznej tajemnicy poza Mszą świętą* (21.6.1973 r.), n. 1 (PPK, t. VI, z. 2, n. 11333).

¹² Tamże, n. 2 (jw., n. 11334).

¹³ Tamże, n. 5 (jw., n. 11337).

Aby zrozumieć szczegółowe przepisy dotyczące miejsca przechowywania Najświętszego Sakramentu, trzeba zdać sobie sprawę nie tylko z tego, że źródłem obecności Chrystusa w Eucharystii jest Msza święta, lecz także z tego, że podczas sprawowania Najświętszej ofiary ujawniają się kolejno wszystkie sposoby obecności Chrystusa w Jego Kościele. I tak jest On najpierw obecny w samym zgromadzeniu wiernych zebranych w Jego imię („Gdzie dwóch albo trzech gromadzi się w imię moje, tam Ja jestem wśród nich”). Następnie jest obecny w swoim słowie, kiedy zebrany czyta się i wyjaśnia Pismo święte; jest obecny także w osobie celebransa (który działa *in persona Christi*). Wreszcie jest obecny i to przede wszystkim pod postaciami eucharystycznymi. W Sakramencie Eucharystii w sposób szczególny Chrystus jest obecny cały i niepodzielny, jako Bóg i człowiek, substancjalnie i zawsze. Ta zaś obecność Chrystusa pod postaciami „nazywa się rzeczywistą nie dlatego jakoby inne sposoby obecności nie były rzeczywiste, lecz dlatego, że jest to obecność najwyższego stopnia”.

Z tych wyjaśnień wynika praktyczny wniosek odnośnie do miejsca przechowywania Eucharystii: „ze względu na prawdziwość znaku bardziej odpowiada istocie świętych obrzędów, żeby w miarę możliwości na ołtarzu, na którym odprawia się Mszę świętą nie było już od początku obecności Chrystusa eucharystycznego w świętych postaciach przechowywanych w tabernakulum. Obecność ta bowiem jest owocem konsekracji i jako taka winna się ukazać”¹⁴.

Zasady niewątpliwie słuszne, ale trzeba powiedzieć, że niełatwe do praktycznego wprowadzenia w życie. Należy też mieć na uwadze mentalność wiernych, którzy słusznie doceniają obecność Chrystusa w Eucharystii i w związku z tym uważają, że tabernakulum powinno być w naczelnym czy raczej centralnym miejscu kościoła. Do tej sprawy jeszcze powrócimy.

B. Obowiązujące przepisy

Po tych nieco obszerniejszych wyjaśnieniach o charakterze głównie teologicznym, przejdźmy z kolei do przedstawienia przepisów kanonicznych obecnego Kodeksu, dodając w razie potrzeby konieczne uzupełnienia odwołując się do norm liturgicznych. W związku z przechowywaniem Eucharystii prawodawca reguluje kilka związanych z tym spraw. Najwięcej przepisów dotyczy miejsca przechowywania Eucharystii. Jest ono ujmowane jakby w podwójnym sensie. Najpierw Kodeks ustala, gdzie można przechowy-

¹⁴ Tamże, n. 6 (jw., n. 11338 i n.).

wywać Eucharystię, następnie podaje normy dotyczące tabernakulum, a więc bezpośredniego miejsca przechowywania.

W pierwszym wypadku powtórzono bez większych zmian przepisy zawarte w poprzednim Kodeksie, w drugim natomiast mamy do odnotowania szereg zmian, które są właśnie następstwem nowych ujęć teologiczno-liturgicznych dotyczących Tajemnicy Eucharystycznej.

Zgodnie z postanowieniem kan. 934 § 1, Najświętsza Eucharystia winna być przechowywana:

1° W kościele katedralnym lub z nim zrównanym,

2° W każdym kościele parafialnym. Chociaż tego bezpośrednio nie zaznaczono, jednak wolno powiedzieć, że trzeba mieć tutaj na uwadze również kościół parafii tymczasowej, o której mowa w kan. 516 § 1.

3° W kościele lub kaplicy związanej z domem instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego. Poprzedni Kodeks przyznawał to prawo tylko zakonnikom wyjętym. Gdyby zaszła potrzeba przechowywania Eucharystii w domu instytutu zakonnego więcej niż w jednym miejscu konieczne jest zezwolenie ordynariusza, a więc wyższego przełożonego zakonnego (por. kan. 936).

Ten sam kan. 934 § 1, w n. 2 określa miejsca, w których może być przechowywana Eucharystia:

1° W kaplicy biskupiej. Przypomnijmy, że wszyscy biskupi mają prawo posiadania kaplicy prywatnej, która cieszy się tymi samymi prawami co oratoria (por. kan. 1227).

2° Za zezwoleniem ordynariusza miejsca można przechowywać Eucharystię także w innych kościołach lub kaplicach, nawet prywatnych.

Kan. 934 § 1 nie wspomina o przechowywaniu Eucharystii w tzw. pobożnym zakładzie (*pia domus*). Z treści jednak kan. 936 pośrednio wynika, że trzeba mieć tutaj na uwadze również to miejsce przechowywania. Wydaje się, że należy tam przechowywać Najśw. Sakrament, podobnie jak w kaplicy związanej z domem zakonnym.

Prawodawca określił również warunki, od spełnienia których uzależnia się możliwość przechowywania Eucharystii. Dotyczą one wszystkich wypadków. Muszą być spełnione dwa następujące warunki:

1° powinien być zawsze ktoś mający pieczę nad Eucharystią;

2° kapłan winien tam odprawiać Mszę św. wedle możliwości przynajmniej dwa razy w miesiącu (kan. 934 § 2).

Pieczę nad Eucharystią może mieć osoba świecka¹⁵. Tutaj wchodzi w grę również sprawa zabezpieczenia miejsca przechowywania

¹⁵ Por. Coronata, M. *Institutiones*, II, n. 842; E. Szafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. III, s. 218.

wywiania, co powinno regulować prawo partykularne, ale do tego później wrócimy.

W związku z przechowywaniem Eucharystii prawodawca dołączył następujący zakaz: „Nikommu nie wolno przechowywać Eucharystii u siebie ani zabierać jej w drogę, chyba że nagli konieczność pasterska i z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezji”. Tak postanawia kan. 935. Można powiedzieć, że do tej dyspozycji jakby nawiązuje kan. 938 § 4: „Dla poważnej przyczyny, wolno przechowywać Najśw. Eucharystię, zwłaszcza w porze nocnej, w innym (tj. poza tabernakulum), bezpieczniejszym i stosownym miejscu”. Tym miejscem może być nawet plebania. Dotyczy to zwłaszcza tych wypadków, w których dopiero tworzy się parafia i nie ma jeszcze kościoła, lecz tylko prowizoryczna kaplica.

Co do sposobu przechowywania Eucharystii w określonych wyżej miejscach, Kodeks najpierw postanawia, że winna być ona przechowywana w jednym tabernakulum kościoła lub kaplicy (kan. 938 § 1). Poprzedni Kodeks dodawał w tym miejscu, że tabernakulum musi być umieszczone na ołtarzu (por. kan. 1268). Z reguły miał być to ołtarz główny. Obecny Kodeks uwzględnił nową sytuację, o której była mowa w części wstępnej i dlatego tak zarządza: „Tabernakulum, w którym przechowuje się Najśw. Eucharystię, winno być umieszczone w odznaczającej się, widocznej, stosownie przyozdobionej i odpowiedniej dla modlitwy części kościoła lub kaplicy” (kan. 938 § 2).

Tyle kodeks, znacznie więcej w tej sprawie dysponują normy liturgiczne, które trzeba mieć tutaj na uwadze. Okazuje się, że nie wykluczają one umieszczenia tabernakulum na ołtarzu. Instrukcja *Inaestimabile donum* (17.4.1980 r.) wyraźnie wymienia jakby trzy możliwości gdy chodzi o umieszczenie tabernakulum: 1° na ołtarzu, 2° poza nim (domyślnie jednak, że w pobliżu ołtarza) albo 3° w osobnej kaplicy¹⁶.

A więc również obecnie nie wyklucza się umieszczenia tabernakulum w ołtarzu. Oczywiście chodzi o ołtarz główny, na którym odprawia się Mszę świętą. Owszem, w prawie posoborowym przewidziano sposób umieszczenia tabernakulum na ołtarzu odsuniętym od ściany, a więc przystosowanym do odprawiania twarzą do wiernych. Mianowicie Instrukcja *Eucharisticum mysterium* (25.5.1967 r.) zezwala odprawiać Mszę św. twarzą do wiernych, gdy na ołtarzu jest tabernakulum: nieduże wprawdzie, ale odpowiednie¹⁷. Trzeba zauważyć, że spośród różnych rozwiązań wskazane przed chwilą należy do najmniej szczęśliwych.

¹⁶ Instrukcja *Inaestimabile donum*, n. 24 (PPK, t. XII, z. 1, n. 23533).

¹⁷ Instrukcja *Eucharisticum mysterium*, n. 54, 2 (PPK, t. I, z. 3, n. 1200).

Drugie rozwiązanie jest najczęściej stosowane. W tej sytuacji tabernakulum umieszcza się przeważnie w środku absydy, powyżej jednak ołtarza, albo w absydzie wprawdzie, ale z boku, tak że celebrans sprawując Eucharystię ma tabernakulum z prawej lub (częściej) z lewej strony.

Wreszcie trzecie rozwiązanie, które najbardziej odpowiada przedstawionym we wstępie zasadom doktrynalnym, przewiduje umieszczenie tabernakulum w kaplicy znajdującej się poza nawą kościoła. Nowe obrzędy dedykacji kościoła zawierają specjalny obrzęd „otwarcia” kaplicy przechowywania Najśw. Sakramentu. W takim wypadku tabernakulum jest umieszczone na niewielkim ołtarzu¹⁸. W naszych warunkach należy pamiętać o wskazaniach Konferencji Episkopatu Polski¹⁹.

Przepisy kodeksowe zabierają głos również na temat samego tabernakulum, w którym na stałe przechowuje się Najświętszy Sakrament. Zgodnie z postanowieniem kan. 938 § 3, winno być ono nieusuwalne, wykonane z materiału trwałego, nieprzezroczystego i tak zamknięte, ażeby możliwie całkowicie wykluczyć niebezpieczeństwo profanacji.

Nie powiedziano więc tutaj, że tabernakulum ma być ogniotrwałe. Często domagają się tego przepisy partykularne²⁰. W odniesieniu do przechowywania Eucharystii zachowuje moc obszerna Instrukcja Kongregacji Sakramentów *Nulla umquam*, z dnia 26 maja 1938 roku²¹. Instrukcja omawia szeroko, co powinni podjąć ci, którzy mają pieczęć o Najświętszy Sakrament, ażeby zapobiec kradzieży lub profanacji. Zgodnie z Instrukcją na te sprawy należy zwracać uwagę zwłaszcza z okazji wizytacji kanonicznej. Gdyby w jakimś kościele lub kaplicy dokonano kradzieży połączonej ze znieważeniem Eucharystii, ordynariusz miejsca ma obowiązek przeprowadzić specjalne dochodzenie, a akta procesu administracyjnego przesłać do Kongregacji Sakramentów²².

¹⁸ *Obrzęd dedykacji kościoła*, n. 81: „Gdy procesja przyjdzie do kaplicy przechowywania, biskup stawia puszkę na ołtarzu lub w tabernakulum, którego drzwiczki pozostają otwarte” (PPK, t. XI, z. 1, n. 20841).

¹⁹ Por. *Wskazania duszpasterskie Episkopatu Polski o nabożeństwach* (Kielecki Przegląd Diecezjalny, 47 (1972/ 261).

²⁰ Por. np. II Synod Diecezji Kieleckiej (1958 r.), statut 222 § 2; II Synod Gdański (1973 r.), statut 213; *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego* (1968 r.), statut 542.

²¹ Por. Odpowiedź zamieszczona w *Notitiae*, nr 86, s. 333 (PPK, t. VI, z. 3, n. 12097).

²² Gdy idzie o tekst Instrukcji por. AAS 30 (1938) 198—207. W odniesieniu do tabernakulum por. także: I. Subera, *Przepisy kościelne dotyczące tabernakulum*, *Homo Dei*, 21 (1952) 108—112; E. Szafrowski, *Modyfikacje przepisów kodeksowych o kościołach i ołtarzach w prawie posoborowym*, *Prawo Kanoniczne*, 23 (1980) nr 2, s. 203—204.

W związku z zabezpieczeniem tabernakulum jest bezpośrednio mowa o kluczyku: „Kto ma pieczę nad kościołem lub kaplicą powinien zadbać o to, by klucz od tabernakulum, w którym przechowuje się Najświętszą Eucharystią był najstaranniej strzeżony” (kan. 938 § 5). I w tej materii bardzo szczegółowe przepisy zawierają Instrukcje Stolicy Apostolskiej, a także przepisy prawa partykularnego²³.

Nawiązując do wielowiekowej tradycji, kan. 940 zarządza: „Przed tabernakulum, w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinna stale świecić się specjalna lampa, oznaczająca obecność Chrystusa i wyrażająca cześć dla Niego”.

Przypomnijmy, że dawne przepisy domagały się lampki zasilanej naturalnym olejem lub oliwą. Na skutek trudności związanych z uzyskaniem oliwy, Stolica Apostolska zezwalała na użycie lampki elektrycznej²⁴. Nowy Kodeks nie stawia pod tym względem żadnych określonych wymagań: mówi tylko o wiecznej lampie, nie podając bliższych określeń. Może to zatem być zarówno lampka, w której spala się oliwa czy olej, ale też wolno stosować — co jest chyba obecnie powszechną praktyką — lampkę elektryczną.

Zrozumiałą jest rzeczą, że moc obowiązującą mają przepisy kodeksowe. Zwróćmy jednak uwagę na to, że odnośnie „wiecznej lampki” zostały one zaczerpnięte z norm zawartych w *Obrzędzie Komunii świętej oraz kultu Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą*. We wspomnianym zaś dokumencie mamy również taki przepis: „Zgodnie z tradycją lampka powinna być podsycona olejem lub woskiem, o ile to jest możliwe”. Chociaż nie ma to charakteru obowiązującego, jednak wypada mieć na uwadze powyższe zalecenie.

Przepisy liturgiczne wspominają również o konopeum, które okrywa z zewnątrz tabernakulum. Tak na ten temat czytamy w Instrukcji *Inaestimabile donum*: „Przed tabernakulum — ozdobionym na znak obecności Eucharystii konopeum lub w inny odpowiedni sposób określony przez kompetentną władzę...”²⁵. Nie powiedziano tutaj kogo należy rozumieć przez „kompetentną władzę”. Może nią być Konferencja Biskupów, bądź też miejscowy biskup.

W zakresie zagadnienia dotyczącego przechowywania Najświęt-

²³ Por. m. in. P. Gasparri, dz. cyt., II, n. 997 nn.; Bączkiewicz, *Prawo Kanoniczne*, t. II, s. 436; *II Synod Diecezji Kieleckiej*, statut 222 § 5; *II Synod Gdański*, statut 215.

²⁴ Por. m. in. Dekret Kongregacji Obrzędów z dnia 13 marca 1942 r.: AAS 34 (1942) 112; Bączkiewicz, dz. cyt., II, s. 437; *Coronata*, dz. cyt., II, n. 850.

²⁵ Instrukcja *Inaestimabile donum*, n. 25 (PPK, t. XII, z. 1, n. 23534).

szego Sakramentu, oprócz już omówionych wchodzi także szereg innych spraw. W Kodeksie spotykamy na ten temat takie ogólne zarządzenie „Hostie konsekrowane, w ilości odpowiedniej do potrzeb wiernych, winny być przechowywane w puszcze lub naczyniu, i często odnawiane, po spożyciu starych” (kan. 939).

Mamy tu dwie sprawy: najpierw jest mowa o naczyniu, w którym winna być przechowywana Eucharystia, następnie zaś o hostiach konsekrowanych. Obydwie sprawy są szczegółowiej regulowane przepisami liturgicznymi. Najpierw sprawa „naczynia”, w którym winny być przechowywane święte postacie w tabernakulum, a także umieszczane na czas udzielania Komunii świętej. Przypomnijmy, że wymagania poprzedniego Kodeksu były bardziej rygorystyczne: „Hostie konsekrowane w ilości wystarczającej dla chorych i Komunii świętej wiernych, na stałe winny być przechowywane w puszcze (*in pyxide*) wykonanej z solidnego i godnego materiału; winna być ona szczelnie zamykana i nakryta jedwabną sukienką, wedle możliwości ozdobioną” (kan. 1270).

Obecny Kodeks mówi wprawdzie o puszcze, ale równorzędnie dopuszcza inne naczynie: *in pyxide seu vasculo*. Nie stawia się tutaj wymagania, że ma być ono zamknięte (nakryte); nic też nie wspomniano o sukience. Najnowszy dokument liturgiczny, zabierający głos w tej sprawie, to Instrukcja *Inaestimabile donum* (3.4.1980 r.). Zawarto w niej następującą dyspozycję. „Ze szczególnym szacunkiem i starannością należy się odnosić do naczyń świętych, czy to kielicha i pateny, używanych przy sprawowaniu Eucharystii, czy też cyboriów (*pyxidibus* — puszek), służących do Komunii świętej wiernych. Kształt naczyń winien być odpowiedni do użytku liturgicznego, do jakiego są przeznaczone. Tworzywo winno być szlachetne, trwałe i w każdym wypadku dostosowane do świętych czynności. Sąd w tej sprawie należy do Konferencji Biskupiej danego kraju”.

„Nie wolno używać zwyczajnych koszyków czy innych naczyń przeznaczonych do użytku codziennego poza sprawowaniem liturgii lub naczyń pośledniej jakości czy pozbawionych wszelkiego stylu artystycznego. Kielich i pateny winny być poświęcone przez biskupa lub kapłana zanim zostaną przeznaczone do użytku”²⁶. Zauważmy, że nie wymaga się poświęcenia puszek. Instrukcja odwołuje się do *Wprowadzenia Ogólnego do Mszału Rzymskiego*, gdzie zamieszczono szczegółowe przepisy m.in. odnośnie do materiału²⁷ oraz odwołuje się do nowego *Obrzędu dedykacji kościoła i ołtarza*²⁸.

²⁶ Tamże, n. 16 (jw., n. 23522).

²⁷ Por. *Wprowadzenie Ogólne do Mszału Rzymskiego*, n. 290 nn. (PPK, t. V, z. 2, n. 11891 nn.).

²⁸ *Obrzęd dedykacji kościoła i ołtarza*, r. VII (PPK, t. XI, z. 1, nn. 21029—21031).

Nie ma w prawie ogólnym — zarówno kanonicznym jak i liturgicznym — szczegółowych poleceń lub wskazań co do częstotliwości odnawiania postaci eucharystycznych. Również poprzedni Kodeks zawierał w tej materii jedynie ogólne sformułowania: domagał się, by konsekrowano świeże hostie, a konsekrowane często odnawiano, zachowując w tej sprawie instrukcje ordynariusza miejsca (por. kan. 1272).

Według powszechnie przyjętej praktyki, renowacji dokonuje się co dwa tygodnie. O odnowieniu postaci należy pamiętać zwłaszcza wtedy, gdy wierni otrzymują Komunię z chleba konsekrowanego podczas Mszy świętej, w której uczestniczą. W takiej bowiem sytuacji najczęściej pozostałe hostie konsekrowane zsypuje się do puszki umieszczonej w tabernakulum, nie zawsze pamiętając o dokonaniu renowacji.

De custodia Sanctissimae Eucharistiae in Iure Canonico

Mense Iunio 1987 a. Congressus Eucharisticus Nationalis in Polonia — praesente Papa Joanne Paulo — celebrabitur. Hac de de causa in Facultate Iuris Canonici Academiae Theologiae Catholicae Varsoviae Canonistae Poloniae congregati sunt. Hoc in symposione nonnullae quaestiones ad Mysterium Ss. mae Eucharistiae pertinentes consideratae sunt. Inter alias etiam praelectio *De custodia Ss. mae Eucharistiae in iure canonico* habita est. Nunc autem uti articulus in hoc periodico inseritur.

Auctor nunc vigentes normae canonicae hac in materia praesetare sibi porposuit. Cum autem, ut normae istae bene intelligi et interpretari possint, in luce principiorum theologorum considerandae sunt, etiam doctrinae Concilii Vaticani II circa mysterium Eucharisticum breviter hic praesentatur. Eadem de causa nonnullae normae liturgicae proponuntur. In principio aspectus historicus illustratur.